

Berke VARDAR yönetiminde N. Güz, E. Öztokat, M. Rifat, O. Senem-oğlu, E. Sözer, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980, 232 s.

Dilbilim ve dilbilgisi terimlerinin yanı sıra göstergebilim terimlerini de ele alan bu sözlük birçok terimsel boşluğu doldurmaktadır. Yaklaşık 300 terim içeren *Başlıca Dilbilim Terimleri*¹ sözlüğünün oluşturduğu çekirdek üstüne kurulu bir sözlüktür bu ve 1107 terim kapsamaktadır. Terimlerin seçiminde, önsözde de belirtildiği gibi; "... çeşitli kuramların özellikle birbirini bütünleyici niteliği göz önünde tutulmuş, seçmeci bir yaklaşımla en yaygın kuramların kavramlaştırma işlemlerini yansıtan egemen terimlerine yer verilmiştir."

Almanca, Fransızca ve İngilizce karşılıkları birlikte sözlükte eski terimlere de yer verilmekte. daha sonra genel tanımlama yapılmakta, terimlerin değişik okul ve akımlarda edindiği anlamlar belirtilmektedir. Tanımlar, kavram ve olguların kuramdaki konumlarını saptayan ve etkin bildirişimi sağlamada terimlerin üstlendiği işlevleri belirleyen açıklamalarla desteklenmekte; örneklerle pekiştirilmektedir.

Sözlükte, eşsüremli olguların yanı sıra bu olguların açıklanmasında tarihsel bakış açısının getirdiği katkılar terimbilim açısından değerlendirilmiştir.

Dilbilim dallarına ilişkin terimlerin tanımlanmasında değişik okul ve kuramcıların görüşlerine yer verilmekte, örneğin sesbilimle ilgili terimlerde, Prag Okulu, Kopenhag Okulu ve Amerikan Okulu dışında J. Baudouin de Courtenay, F. de Saussure, N. Trubetskoy, A. Martinet gibi kuramcıların ortaya attıkları görüşlerden yararlanılmakta, tümcebilimsel terimlerin tanımlanmasında ise geleneksel tümcebilimden kalkılarak yapısal, işlevsel ve üretici-dönüşümsel tümcebilim kuramlarının çelişen ya da birbirini bütünleyen yanları karşılaştırılmakta, bu konuda özellikle L. Bloomfield'in, L. Tesnière'in, G. Guillaume'un, A. Martinet'nin ve N. Chomsky'nin görüşlerinden esinlenilmektedir. Öte yandan yapısal anlambilim (A.J. Greimas), yorumlayıcı anlambilim (J.J. Katz, J.A. Fodor, P.M. Postal), üretici anlambilim (G.Lakoff, J.D. McCawley) gibi dalların temel nitelikli kavramlarıyla bu kavramların oluşturduğu kuramsal bütünün özellikleri de sunulmaktadır.

Göstergebilim alanında ise, iki öncü olarak görülen Ch.S. Peirce ve F. de Saussure'le birlikte bildirişim olgusuna dayalı gösterge dizgelerini inceleyen E. Buysens, G. Mounin, L. Prieto ve J. Martinet'nin görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca göstergebilimi bir üst dil olarak tasarlayan L. Hjelmslev ile bu bilim adamının yaklaşımından esinlenen R. Barthes'in ve göstergebilimi "hem dünyanın insan, hem de insanın insan için taşı-

1) İstanbul, İ.Ü. Yabancı Diller Yüksek Okulu yayınları, 1978.

diği anlamı araştıran" bir dal olarak tanımlayan A.J. Greimas'ın ortaya attığı kavramlar da sözlükte geniş ölçüde yer almıştır.

F. de Saussure'den kaynaklanan yapısalcılıkla bu akımın uzantısında yer alan ve dildeki öğeleri bildirişimdeki işlevleri açısından inceleyen, önderliğini A. Martinet'nin yaptığı işlevselcilik, Amerikan yapısalcılığı da denilen, dil incelemelerinde dağılımlara öncelik tanıyan L. Bloomfield'in başlattığı ve Z.S. Harris'in geliştirdiği dağılımcılık, L. Hjelmslev'in bir tür dilsel mantık olarak tasarladığı glosematik, ayrıca N. Chomsky'nin geliştirdiği, doğal bir dilde sonlu sayıda kuralla sonsuz sayıda tümce üretmeyi amaçlayan üretici-dönüşümsel dilbilgisi ve L. Tesnière'nin ortaya attığı, tümcenin öğeleri arasındaki soyut bağımlılığı araştıran bağımsal dilbilgisi, dilbilim dallarının incelenmesini yönlendiren etkin akımlar olarak sözlükte yer almıştır.

Dilbilim ve göstergebilimin kavramsal yapısını oluşturmada ve dilsel olguların dizgeleştirilmesinde önemli bir yer tutan temel nitelikli terimleri kapsayan *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, dilbilimsel ve göstergebilimsel kavramların ülkemizde özümsemesinde ve bu alanlarda terimsel tutarlılığın sağlanmasında önemli bir işlev yerine getirecektir.

N. SEVİL

Jean-René LADMIRAL, *Traduire: théorèmes pour la traduction* (Çeviri Yapmak: Çeviri İçin Teoremler), Paris, Payot, 1979, 277 s.

Özellikle dilbilimci ve göstergebilimcilerin katkılarıyla çeviri sorunları son yıllarda geniş kapsamlı bilimsel araştırma ve incelemelere konu olmakta, çeviri kuramı ya da çeviribilim işlemsel kavramlarına gitgide daha belirgin bir nitelik kazandırmakta, uygulamaların da etkin desteğiyle çeviri sorunu eskiye oranla çok daha yeterli ve doyurucu biçimde irdelenmektedir. Çeviri konusuna gösterilen ilgi ülkemizde de son yıllarda yeni boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Çağdaş yönelişlere uygun ilk saptamaların yer aldığı dergimizin ikinci sayısında (1977) "Çeviri Sorunları" başlığı altında incelenen bu konuya *Türk Dili* dergisi (temmuz 1978) özel bir sayı ayırmış, Yüksek Okulumuzun Almanca Bölümü dergisi *Bağlam*'da çeviribilim başlığı altında özel bir bölüme yer verilmiştir (sayı 1, 1979; sayı 2, 1980). Yeni yayımlanmaya başlayan *Yazko Çeviri* (1. sayı, temmuz 1981) dergisi ise — adının da belirttiği gibi — salt çeviri kuram ve uygulamasına ilişkin çalışmalar içermektedir.

Dergimizin üçüncü sayısında (1978) Nanterre Üniversitesi (Paris-X) öğretim üyelerinden Jean-René LADMIRAL'ın "Traduction et connotation" (Çeviri ve Yananlam) başlıklı uzun bir yazısını yayımlamıştık (ss. 161-246). Çevirinin en önemli sorunlarından birini, özellikle dilbilim ve göstergebilimin katkılarından yararlanarak irdeleyen bu yazı bilim evreninde büyük